

TÁC ĐỘNG CỦA DỊCH COVID-19 ĐẾN NGÀNH DU LỊCH CỦA VIỆT NAM

TS. Nguyễn Thị Tuyết*

Du lịch được định hướng là ngành kinh tế mũi nhọn góp phần thúc đẩy kinh tế Việt Nam phát triển. Du lịch Việt Nam với sự đa dạng hóa hệ sinh thái, tự nhiên, sự độc đáo về văn hóa của các địa phương là điều kiện thuận lợi để đẩy mạnh phát triển các mô hình du lịch. Tuy nhiên với diễn biến phức tạp của đại dịch Covid-19 như hiện nay đã tác động rất lớn đến ngành du lịch của Việt Nam. Các lệnh cấm bay, giãn cách xã hội, hạn chế đi lại và sự e ngại của du khách do lo sợ ảnh hưởng của đại dịch là nguyên nhân khiến nhiều công ty du lịch phá sản, tạm ngừng hoạt động, các khách sạn, nhà hàng, điểm du lịch vắng khách, lao động trong ngành du lịch thất nghiệp... Bài viết này phân tích những tác động của đại dịch Covid-19 đến ngành du lịch Việt Nam và đề xuất những giải pháp nhằm khôi phục ngành du lịch Việt Nam sau đại dịch Covid-19.

• Từ khóa: Covid-19, ngành du lịch, tác động.

Tourism is oriented as a key economic sector contributing to the development of the Vietnamese economy. Vietnam's tourism with its diversification of ecosystems, nature, and cultural uniqueness of localities is a favorable condition to promote the development of tourism models. However, the complicated developments of the current Covid-19 pandemic have had adverse impacts on the Vietnamese tourism. To fight against the Covid-19 pandemic and minimize the transmission within the community, the Vietnamese government has been implementing some regulations such as flight bans both domestically and internationally, social distancing, travel restrictions. These factors together with tourists' apprehension towards being infected with the Virus have been driving many travel companies to go bankrupt, suspend operations. As a result, hotels, restaurants, and tourist spots witness the unprecedented low rate of customers, and workers in the tourism industry are undergoing unemployment. This article analyzes the impacts of the Covid-19 pandemic on Vietnam's tourism industry and proposes solutions to reconstruct and reinforce Vietnamese tourism after the Covid-19 pandemic.

• Keywords: Covid-19, tourism, impact.

Ngày nhận bài: 25/12/2021

Ngày gửi phản biện: 26/12/2021

Ngày nhận kết quả phản biện: 30/12/2021

Ngày chấp nhận đăng: 30/01/2022

1. Đặt vấn đề

Du lịch từ lâu đã trở thành một phần quan trọng không thể thiếu trong đời sống tinh thần của con người. Trước đây khi nền kinh tế còn khó khăn, du lịch là một khái niệm còn xa lạ, du lịch giống như một ước mơ đối với nhiều người. Còn ngày nay, khi chất lượng cuộc sống được cải thiện, nhu cầu của con người trở nên phong phú hơn, không còn đơn giản chỉ là “ăn no mặc ấm” mà dân đã trở thành “ăn ngon mặc đẹp”, vì thế cầu về du lịch cũng đồng thời tăng lên. Du lịch trở thành món ăn tinh thần, là cách để con người giải tỏa những căng thẳng mệt mỏi sau thời gian làm việc, là cơ hội để được đặt chân đến những vùng đất mới lạ, được khám phá, mở mang tầm mắt.

Du lịch Việt Nam bước vào năm 2020 với rất nhiều hứa hẹn về một năm phát triển mạnh mẽ, nhưng đại dịch Covid-19 bất ngờ xuất hiện đã thay đổi toàn bộ cục diện của ngành du lịch. Dịch bệnh khiến cho nhiều ngành kinh tế bị trì trệ, hoạt động kém năng suất, lợi nhuận thu về giảm đáng kể. Du lịch không phải ngành kinh tế bị tác động nặng nề nhất, mạnh mẽ nhất, nhưng lại là ngành kinh tế bị ảnh hưởng rõ rệt nhất những ngày tháng dịch bệnh vừa qua. Dịch bệnh ngày một khó kiểm soát và không lường trước được, Chính phủ khuyến cáo người dân hạn chế ra ngoài, hạn chế tiếp xúc và thậm chí “ai ở đâu đứng yên ở đó”, trong khi đặc điểm lớn nhất của Du lịch là “xách balo lên và đi”, vậy ngành du

* Học viện Tài chính

lịch đã gặp phải những khó khăn gì? và làm thế nào để vực dậy và phát triển hơn nữa? Đó luôn là những câu hỏi vẫn đang đi tìm lời giải đáp của những người quan tâm. Nhận thức được tầm ảnh hưởng của dịch bệnh đối với ngành du lịch, bài viết tập trung nghiên cứu về ảnh hưởng của dịch bệnh Covid-19 đến ngành du lịch và từ đó đề xuất những giải pháp nhằm khôi phục ngành du lịch Việt Nam sau đại dịch Covid-19.

2. Tác động của đại dịch Covid-19 đến ngành du lịch

Do hội nhập kinh tế sâu rộng, Việt Nam cũng chịu ảnh hưởng nặng nề bởi đại dịch Covid-19. Tuy nhiên, tác động y tế của dịch bệnh không nghiêm trọng như nhiều quốc gia khác, nhờ có các biện pháp đối phó chủ động ở cả các cấp trung ương và địa phương. Trong khi kinh tế vĩ mô và tài khóa ổn định với mức tăng trưởng GDP ước đạt 3,8% trong quý đầu năm 2020, tác động của cuộc khủng hoảng Covid-19 đang diễn ra là khó dự đoán, tùy thuộc vào quy mô và thời gian kéo dài của dịch bệnh. Covid-19 cũng cho thấy cần phải cải cách mạnh mẽ hơn để giúp kinh tế phục hồi trong trung hạn, như cải thiện môi trường kinh doanh, thúc đẩy kinh tế số, nâng cao hiệu quả đầu tư công, đây là các nội dung chính mà Việt Nam cần cần nhắc để cải cách nhanh và mạnh hơn.

Tác động đến lượng khách du lịch

Bảng 1: Khách du lịch nội địa

Đơn vị: Nghìn lượt khách

	2016	2017	2018	2019	2020	8 tháng đầu năm 2021
Số lượng khách	62.000	73.200	80.000	85.000	56.000	31.200

Nguồn: Tổng cục Văn hóa Thể thao và Du lịch

Bảng 2: Khách du lịch quốc tế

Đơn vị: Lượt khách

	2016	2017	2018	2019	2020
Số lượt khách	10.012.735	12.922.151	5.497.791	18.008.591	3.686.779
Khách quốc tế phân theo thị trường					
Châu Á	7.263.374	9.762.661	12.075.446	14.386.318	2.674.367
Châu Mỹ	735.073	817.033	903.830	973.794	234.050
Châu Âu	1.617.432	1.885.670	2.037.915	2.168.152	664.251

	2016	2017	2018	2019	2020
Châu Úc	368.292	420.906	437.819	432.370	102.181
Châu Phi	28.564	35.881	42.761	47.957	11.930

Nguồn: Tổng cục Văn hóa Thể thao và Du lịch

Theo số liệu thống kê cho thấy trong giai đoạn 2016-2019, du lịch Việt Nam đã có mức tăng trưởng ngoại mục. Lượng khách du lịch nội địa tăng liên tục theo các năm. Năm 2016, Việt Nam thu hút được 62 triệu lượt khách nội địa đến năm 2019 con số này tăng lên 85 triệu lượt khách với tốc độ tăng trưởng 37%. Năm 2019 cũng là năm Việt Nam đón lượng khách quốc tế cao kỷ lục đạt hơn 18 triệu lượt khách và đạt mục tiêu đón khoảng 20,5 triệu lượt khách năm 2020. Lượng khách quốc tế chủ yếu đến từ thị trường châu Á chiếm trên 70% lượng khách quốc tế.

Dịch bệnh Covid-19 bùng phát vào cuối năm 2019 thực sự là một cú sốc lớn đối với ngành du lịch Việt Nam. Trong năm 2019, lượng khách du lịch nội địa là 85 triệu lượt khách nhưng đến năm 2020 giảm 34% chỉ còn 56 triệu lượt khách. Tính đến tháng 8/2021, lượng khách du lịch nội địa chỉ đạt 31,2 triệu lượt khách giảm 63,29% so với năm 2019. Lượng khách du lịch quốc tế đến Việt Nam có sự giảm sút rất lớn do ảnh hưởng của đại dịch, năm 2019 đón 18 triệu lượt khách nhưng sang năm 2020 chỉ đạt 3,68 triệu lượt khách (giảm gần 80%). Khách quốc tế phân theo các thị trường đều sụt giảm mạnh trong năm 2020. Thị trường châu Á giảm 81,%; thị trường châu Mỹ giảm 80%; thị trường châu Âu giảm 69,4%; thị trường châu Úc giảm 76,4% và thị trường châu Phi giảm 75%.

Tác động đến doanh thu du lịch

Bảng 3: Tổng thu từ khách du lịch giai đoạn 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Tổng thu từ khách du lịch (Nghìn tỷ đồng)	417.27	541	637	755	312
Tốc độ tăng trưởng (%)	17.5	29.7	17.7	18.5	-58.7

Nguồn: Tổng cục Văn hóa Thể thao và Du lịch

Trong giai đoạn 2016-2019, doanh thu du lịch Việt Nam liên tục tăng theo các năm, từ 417,27 nghìn tỷ đồng năm 2016 đã tăng lên 755 nghìn tỷ đồng vào năm 2019, với tốc độ tăng trưởng trong cả giai đoạn đạt mức cao hơn 20%. Ngành du lịch bước vào năm 2020 đón lượng khách kỷ lục

trong tháng 1, đạt 2 triệu lượt khách, tăng 32,8% so với cùng kỳ năm 2019. Du lịch Việt Nam đã kỳ vọng vào một năm thành công, vượt chỉ tiêu đón 20 triệu lượt khách quốc tế năm 2020 theo Nghị quyết 08-NQ/TW của Bộ Chính trị.

Tuy nhiên, đại dịch Covid-19 bùng phát và lan rộng toàn thế giới đã làm gián đoạn hoạt động du lịch. Du lịch Việt Nam chịu ảnh hưởng nặng nề do thị trường quốc tế đóng băng từ cuối tháng 3/2020, thị trường nội địa cũng chịu ảnh hưởng nghiêm trọng sau 2 đợt dịch. Nhu cầu đi lại giảm mạnh, tổng thu từ khách du lịch năm 2020 đạt 312 nghìn tỷ đồng, giảm 58,7% so với năm 2019, tương đương mức giảm khoảng 19 tỷ đô la Mỹ. Doanh thu du lịch cả nước trong tháng 4/2020 gần như không có.

Bên cạnh đó, do ảnh hưởng của dịch bệnh toàn bộ các tour du lịch từ Việt Nam đi nước ngoài cũng bị hủy khiến các công ty lữ hành và hàng không phải hủy tour và mất trắng nhiều tỷ đồng. Ngoài ra, vì dịch bệnh nên nhiều khách du lịch lo sợ không dám đi tour trong nước và nước ngoài khiến thất thu và các công ty du lịch bị thua lỗ lớn trước nguy cơ bị hẫng hàng không phạt cọc. Tính đến đầu tháng 4/2020, Việt Nam có 2.699 doanh nghiệp kinh doanh lữ hành quốc tế, đến giữa tháng 4/2020 có hơn 90% doanh nghiệp đã tạm ngừng hoạt động vì không có khách, một số doanh nghiệp đã chấm dứt hoạt động. Tình hình tài chính của nhiều doanh nghiệp rất khó khăn, nhiều công ty du lịch, khách sạn, hàng không, vận chuyển, nhà hàng, điểm mua sắm du lịch... có thể đứng trước nguy cơ phá sản.

Bảng 4: Số doanh nghiệp kinh doanh dịch vụ lưu trú và ăn uống tạm ngừng kinh doanh, giải thể

Đơn vị: Doanh nghiệp

	Bình quân giai đoạn 2014-2015	2018	2019	2020	Chỉ số phát triển	
					Năm 2020 so với năm 2019	BQ giai đoạn 2016-2020 so với BQ giai đoạn 2014-2015
Số lượng DN tạm ngừng KD	684	1545	1553	2897	186.5	243.2
Số lượng DN giải thể	555	992	1003	987	98.4	162.6

Nguồn: Sách trắng DNVN 2021

Tác động đến việc làm việc làm ngành du lịch

Thống kê sơ bộ từ Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội tại 22 tỉnh, thành phố cho thấy, trong 3 tháng đầu năm 2020, đã có trên 9.000 lao động Việt Nam bị ảnh hưởng, mất việc làm vì doanh nghiệp thu hẹp hoặc tạm dừng hoạt động do ảnh hưởng bởi dịch Covid-19, trong đó có trên 1.000 lao động (13%) thuộc lĩnh vực dịch vụ, du lịch. Theo Hiệp hội Du lịch Việt Nam, hiện trong cả nước có đến 98% lao động trong lĩnh vực du lịch phải nghỉ việc.

Đáng chú ý là tỷ lệ tham gia lực lượng lao động thấp kỷ lục. Quý I, lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên của cả nước giảm 144.200 người so với cùng kỳ năm 2019; tỷ lệ tham gia lực lượng lao động ước đạt 75,4%, giảm 1,3 điểm phần trăm, thấp nhất 10 năm qua.

Theo kết quả khảo sát 432 doanh nghiệp du lịch tại Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh và 16 địa phương khác trên cả nước từ Hội đồng Tư vấn Du lịch (TAB) đến tháng 3/2021, 39% người lao động trong ngành du lịch đã chưa thể phục hồi việc làm so với trước dịch Covid-19. Cũng theo khảo sát này, còn 61% số lao động trong ngành du lịch có việc làm, đa số họ còn phải chấp nhận giảm thời gian làm việc, giảm lương, nhiều doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ phải cho nhân viên nghỉ tạm thời. Trong đó, tỷ lệ lao động trong các cơ sở lưu trú có việc làm so với trước dịch là 61%, lữ hành quốc tế là 60% và bán hàng lưu niệm là 58%.

3. Giải pháp khôi phục ngành du lịch Việt Nam sau đại dịch Covid-19

Có thể khẳng định, đại dịch Covid-19 chính thức làm tê liệt ngành du lịch thế giới nói chung, ngành du lịch Việt Nam nói riêng. Gam màu nào đang chờ du lịch Việt Nam ở phía trước, điều đó phụ thuộc vào việc các doanh nghiệp trong ngành tạo ra và tận dụng cơ hội như thế nào, vậy một lần nữa lại là một bài toán khó dành cho các nhà kinh tế nói chung và những thành phần kinh tế trong ngành du lịch nói riêng: Làm thế nào để khôi phục ngành du lịch Việt Nam sau đại dịch này?

Nhằm hỗ trợ doanh nghiệp du lịch vượt qua khó khăn, giúp ngành vượt qua khủng hoảng do Covid-19, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã đề xuất với Thủ tướng Chính phủ hàng loạt các giải pháp cấp bách. Theo Bộ Văn hóa, Thể thao và Du

lịch, trong thời gian tới cần có chính sách kích cầu du lịch, đảm bảo sự tham gia hiệu quả của toàn ngành Du lịch cũng như các Bộ, ngành liên quan. Các Bộ, ngành, địa phương xây dựng chính sách kịp thời và đồng bộ hỗ trợ doanh nghiệp du lịch giảm thiểu khó khăn, thiệt hại, giúp doanh nghiệp du lịch phục hồi, góp phần đưa ngành Du lịch dần trở lại với hoạt động bình thường.

Thứ nhất, hỗ trợ giãn nợ và giảm thuế, miễn hoặc hoãn đóng bảo hiểm y tế, bảo hiểm xã hội, công đoàn phí cho các doanh nghiệp du lịch. Cho phép doanh nghiệp du lịch và hướng dẫn viên du lịch chậm nộp thuế VAT, thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế thu nhập cá nhân, bảo hiểm xã hội năm 2019, năm 2020 đến hết tháng 6 năm 2021; chi trả bảo hiểm thất nghiệp cho người lao động phải nghỉ việc do Covid-19. Cần hỗ trợ tiêm chủng Covid-19 cho người lao động thuộc các doanh nghiệp du lịch.

Thứ hai, giảm tiền điện đối với cơ sở lưu trú, giảm phí thăm định cấp phép kinh doanh lữ hành quốc tế, nội địa, thẻ hướng dẫn viên, hỗ trợ một lần đối với hướng dẫn viên du lịch được cấp thẻ hành nghề bị ảnh hưởng của dịch Covid-19.

Thứ ba, nghiên cứu miễn phí cấp thị thực nhập cảnh cho khách du lịch quốc tế đến Việt Nam, thời gian áp dụng: 12 tháng từ ngày Việt Nam công bố hết dịch. Nghiên cứu pháp lý hóa danh mục 80 nước, vùng lãnh thổ có tiềm năng gửi khách du lịch đến Việt Nam được xét cấp thị thực điện tử (hiện nay đang thí điểm). Xem xét miễn thị thực đơn phương có thời hạn (12 tháng) cho các nước Ấn Độ, Úc, New Zealand, EU, Mỹ, Canada (khi được xác định không phải là vùng dịch). Nghiên cứu sử dụng hộ chiếu vắc xin đối với khách quốc tế tại một số trung tâm du lịch có thể kiểm soát được dịch bệnh như Phú Quốc, Kiên Giang...

Thứ tư, chỉ đạo các hãng hàng không Việt Nam phối hợp với các doanh nghiệp du lịch nghiên cứu tăng tần suất, mở thêm đường bay đến các thị trường quốc tế tiềm năng như: Philippines, Indonesia, Malaysia, Ấn Độ, New Zealand, Mỹ, Đông Âu; tích cực tham gia Chương trình kích cầu du lịch nội địa, quốc tế với các địa phương và doanh nghiệp sau khi hết dịch.

Thứ năm, quảng bá du lịch Việt Nam ra quốc tế và thực hiện các chính sách thu hút khách quốc tế. Covid-19 với việc giãn cách xã hội và

xu hướng làm việc trực tuyến tại nhà, người tiêu dùng dành nhiều thời gian sử dụng internet hơn là một cơ hội tốt giúp quảng bá du lịch Việt Nam tiếp cận với khách quốc tế. Sản xuất các video giới thiệu về danh lam thắng cảnh, văn hóa, ẩm thực, con người Việt Nam; đăng tải hình ảnh du lịch Việt Nam liên tục xuất hiện trên các trang báo lớn như The Guardian, The New York Times, Reuters... gắn liền với thông điệp an toàn, thành công trong công tác chống dịch Covid-19.

Thứ sáu, để kích cầu du lịch chuẩn bị cho thời kỳ sau dịch, điều quan trọng là phải tạo niềm tin, sự yên tâm cho du khách khi đến Việt Nam du lịch. Các đơn vị cần có sự cam kết xây dựng và triển khai sản phẩm du lịch an toàn. Bên cạnh đó, cần tạo ra yếu tố giá tốt, sao cho giá rẻ mà vẫn giữ nguyên các dịch vụ, thậm chí còn bổ sung thêm các dịch vụ chất lượng khác, như vậy mới kích thích được nhu cầu tiêu dùng của người dân. Theo đó, chương trình kích cầu du lịch vận động sự tham gia của cả các địa phương và doanh nghiệp; vận động các địa phương có chính sách khuyến mãi, giảm giá vé tham quan tới các khu, điểm du lịch, xây dựng môi trường du lịch an toàn, thân thiện, chất lượng và vệ sinh; đồng thời khuyến khích các đơn vị cung cấp dịch vụ du lịch thực hiện quy trình bảo đảm an toàn cho du khách, nâng cao chất lượng phục vụ. Chương trình chủ yếu hướng tới kích cầu nội địa và kích cầu du lịch đón khách quốc tế đến Việt Nam, tuân thủ đúng những tiêu chí an toàn khi phục vụ khách du lịch. Bên cạnh đó, Hiệp hội Du lịch Việt Nam cũng ban hành Bộ tiêu chí du lịch an toàn với đầy đủ các quy định về điểm đến an toàn; doanh nghiệp du lịch an toàn; dịch vụ ngủ, nghỉ, lưu trú, vui chơi an toàn; dịch vụ ăn uống, hàng hóa an toàn nhằm tạo cơ sở để các doanh nghiệp, địa phương triển khai chương trình kích cầu.

Tài liệu tham khảo:

Niên giám thống kê 2020

Báo cáo thường niên du lịch Việt Nam 2019

Báo cáo điều tra lao động việc làm năm 2020

Sách trắng doanh nghiệp Việt Nam 2021

Báo cáo đánh giá tác động của Covid-19 đến nền kinh tế và các khuyến nghị chính sách, Đại học kinh tế Quốc dân.

Kỷ yếu hội thảo khoa học giáo viên khoa Quản trị Kinh doanh "Du lịch Việt Nam trong bối cảnh dịch COVID-19 - thực trạng và kiến nghị", Học viện Tài chính, 2020.